



ORGLA
V CERKVI
SVETEGA MARTINA

Srednja vas v Bohinju



MDCCCXVIII

1830

MMII

2002



ORGLE
V CERKVI
SVETEGA MARTINA

Srednja vas v Bohinju





2



Orgle v cerkvi svetega Martina
Srednja vas v Bohinju

Avtorji strokovnih besedil:
Tomaž Močnik, Boštjan Roškar,
Marko Odar in Jurij Dobravec.

Jezikovni pregled Marija Cvetek.

Uredil in pripravil Jurij Dobravec.

Izdal in založil Župnijski urad
Srednja vas v Bohinju.
Za založbo Ivan Jagodic.

Tisk
Tiskarna knjigoveznica Radovljica.

Bohinj, junij 2002.

K novim orglam

Cerkev je dom veselih ljudi. Kdo na svetu ima še toliko priložnosti za srečo kot ravno kristjani, ki imamo Boga za Očeta, Jezusa za Brata in Svetega Duha za Posvečevalca!



3

Že od nekdaj so ljudje častili Boga z najlepšimi in najmogočnejšimi stvarmi. Stara zaveza našteva različne inštrumente, ki so jih takrat uporabljali v bogoslužju; na primer: rog, trobento, piščali, liro, harfo in boben. Kristjani v Novi zavezi niso hoteli zaostajati, zato se je vsak novi inštrument pridružil češčenju Boga. Kraljica vseh glasbil, s katerimi danes čas-timo Boga, pa so orgle.

V orglah je "skrit" kar cel orkester. Sestavljajo jih piščali različnih velikosti, ki so izdelane iz raznih materialov. Zato nam dajejo različne in čudovite tone. Toda šele takrat, ko orgle oživi zrak, in ko sodelujejo vse piščali, zaslišimo mogočno melodijo, ki nam lepša bogoslužje in razveseljuje naše duše.



Fran Jelovšek:
Vnebovzetje svetega
Martina (1752)

Orgle posnemajo Cerkev kot skupnost. Tudi ljudje smo si, tako kot piščali, različni med seboj. Z različnimi značaji, sposobnostmi in talenti lahko drug drugega bogatimo in privlačimo. Vsi se moramo spoštovati med seboj: mladi in stari, ženske in moški, revni in bogati, samski in poročeni. Usklajevati moramo svoje želje in zamisli.

Prav gotovo smo vsi ljudje v Bohinju veseli novih orgel, še posebej pa vsi župljani sv. Martina v Srednji vasi. Zanje se najprej zahvalimo Bogu, ki je vsemu našemu prizadevanju dajal blagoslov, varstvo in pomoč.

Potem pa iskrena hvala vam, dobri župljani in darovalci, kajti brez vas in vaše pomoči novega kora in orgel ne bi bilo. Zahvaljujem se Ministrstvu za kulturo in Občini Bohinj, vsem članom odbora in drugim sodelavcem, ki ste kadarkoli priskočili na pomoč s svojimi rokami, nasveti in dobro voljo. Mnogi ste žrtvovali veliko ur za delo pri orglah in koru. Vsem in vsakemu posebej: boglonaj!





4

Hvala tudi vsem darovalcem "tretje" nedelje v mesecu in darovalcem ob pogrebi namesto cvetja in sveč. Hvala pevcem iz vse Slovenije, ki ste nam s svojim petjem ali igranjem bogatili bogoslužje in nam pomagali pri obnovi orgel.

Hvala restavratorju orgelske omare in korske ograje, Boštjanu Roškarju.

Največja zahvala pa gre mojstrom Orglarstva Močnik iz Cerkelj na Gorenjskem, ki so opravili to veliko in zahtevno delo. Hvala Tonetu Potočniku za glasbeno predstavitev orgel in gospodu dr. Francetu Rodetu, nadškofu in metropolitu ljubljanskemu, ki je orgle blagoslovil.



Matija Koželj:
Sveti Martin (1894)

Naj nas nove orgle povezujejo med seboj in z Bogom. Naj nam omogočajo lepše doživetje bogoslužja v farni cerkvi. Spodbujajo naj nas k bolj dejavnemu sodelovanju pri skupnem obhajanju svetih skrivnosti. Mnogim organistom in pevovodjem naj omogočajo vrhunsko izvedbo glasbenega udejstvovanja in ustvarjanja. Mladim glasbenim talentom naj v prihodnosti dajejo možnost učenja in izpopolnjevanja. Vsem pevkam in pevcem naj bodo v veselje in spodbudo, da bodo vztrajali v pevskem zboru. Tistim, ki imate lep glas in posluš pa vabilo, da se jim pridružite. Vsem Bohinjcem, obiskovalcem in ljubiteljem našega lepega kraja naj orgle pomenijo veliko in lepo kulturno pridobitev. Bog daj, da bi to čudovito glasbilo dolgo služilo svojemu namenu, bogatilo bogoslužje in dvigalo našega duha k Bogu.

Bogu hvala za vse vas! In naj vas ob mogočnih in milih glasovih novih orgel spremlja priprošnja našega farnega zavetnika sv. Martina in sv. Cecilije, zavetnice cerkvene glasbe in pevcev, varstvo Mater Marije in blagoslov Troedinega Boga.

Srednja vas v Bohinju, 15. junija 2002

Ivan Jagodic, župnik



Potek obnove

Katoliška Cerkev je skozi vso svojo zgodovino ena najmočnejših nosilk umetnosti in kulture evropskega prostora. Največji mojstri arhitekture, slikarstva, kiparstva, glasbe in pisane besede so se napajali ob njenih studencih. Posebnost cerkvene kulture je njena širina, saj sega od preprostih stvaritev nepoklicnih umetnikov do vrhuncev izjemno talentiranih poklicnih ustvarjalcev. Hkrati ta kultura sega od največjih velemestnih katedral do zadnje podružnične cerkvice. Ocenjevanje kakovosti kulturnih stvaritev je odvisna od časa in okoliščin, pa tudi okusa in potreb. Najbolje jo pravzaprav oceni čas sam: če se ohrani, je dobra, če je slaba, propade. Samohvala, da imamo ravno mi tisto "naj-naj", je, če že ne napuh, gotovo vsaj nevljudnost. To ne pomeni, da na svoj del kulturnih dosežkov ne moremo ali ne smemo biti ponosni. Ravno nasprotno! Vsak košček duhovne in materialne ustvarjalnosti prispeva k celotnemu mozaiku civilizacije. Tudi orgle v cerkvi svetega Martina.

Orgle so zanimiva sestavljanka. Raznobarvnost zvokov je s pomočjo dokaj zapletenih mehanizmov mogoče spraviti v obliko, ki ji rečemo harmonija, po domače v nekaj, kar je lepo. To mnogi pridigarji uporabijo kot primer, po katerem bi se morali zgledovati ljudje. A orgle so tudi drugačno stičišče. Stičišče materialnega in duhovnega. Same na sebi so predmet, narejen pretežno iz koščkov lesa in kovine, torej materialna kultura, podobno kot stavba, kip ali slika. Vendar je ta "predmet" mogoče oživiti, mu dati dušo, iz njega potegniti nekaj, kar ni več materialno. Mogoče je pričarati ptičje petje, pastirsko piščal, gosli; tudi grom in potres; in seveda kraljevske zvoke, ki pristojijo prav božji slavi.

Duh se ne utruje. Stvari pa se. In tako so se utrudile tudi orgle svetega Martina. Že dokaj hripavi glasovi so počasi popolnoma utihnili. Barvitosti je bilo vedno manj. Klic po osvežitvi je bil



5



Organist Jernej Grm,
"Žvanov voča"
(1858 - 1946)
leta 1938





6



prisoten že več desetletij. Še posebej smo ga slišali tisti, ki smo bili inštrumentu bližje. Po sedemnajstih desetletjih je čas za odgovor dozorel. Nedvomno v veselje vseh klicarjev, najprej Franca, Jerneja, Ivana in Tineta, če omenim le tiste najbolj zveste in z največ urami za klaviaturo.



Letnica 1832
v orgelski omari



Vse kaže, da so orgle od 6. januarja 1830, ko so prvič zapele, oziroma od dokončanja del v letu 1832, pa do smrti prvega organista in "prvega posvetnega omikanca v vsem Bohinju", kot ga označi Janez Mencinger v knjigi *Moja hoja na Triglav*, dobro služile svojemu namenu.

Prve dokumentirane sledi popravil orgel pri svetem Martinu segajo v leto 1881, v leto, ko je Franc Grm

odšel v večnost po zaslužen plačilo. Podpisan je Ignacij Zupan in sinovi, orglarski mojster iz Kroke. Kaj so popravili ali spremenili, ni natančno znano. Kljub takrat prevladujočim romantičnim slogovnim smerem v orglarstvu, ki so bile močno drugačne od poznobaročnega, v katerem so bile orgle zgrajene, zvoka gotovo niso spreminjali. Verjetno so zamenjali igralnik in razširili pedal - če tega niso storili šele leta 1911, ko se je podjetje

Zupan s svojim podpisom ponovno pojavilo pri svetem Martinu. Vmes, natančneje leta 1904, je v orgle posegel tudi Emanuel Fürst, izdelovalec orgel iz Troppaua v Zgornji Šleziji. Tudi Matevž Pristavec, "mizar v Radolici", je podpisan na orgelski omari. Verjetno je 1906 leta postavil novejši del rezljane koraške ograje. Ker je bil rezbar starega



Napis na največji
piščali 16 čeveljskega
kontrabasa



kova, se je nedvomno lotil tudi kakšnega okraska z orgel, ki ga je bil nažrl lesni črv.

Dogodki prve svetovne vojne so bili verjetno preveč tragični, da bi jih izčrpneje opisali v Župnijski kroniki. Dejstvo, da so poleg zvonov odpeljali tudi kositrne piščali iz orgel, je razpoznavno iz zapiska v letu 1924: "27.9 je orglarski mojster Dornič začel z delom pri orglah: prestavil je orgle za 86 cm proti steni, prestavil meh od zgoraj na tla, popravil meh in predelal kanal in osnažil in uglasil



vse orgle; napravil 3 nove registre, in sicer Salicional 8, Gambo 8 in Cello 8. Delo je bilo 7. oktobra končano in je stalo vse skupaj 11.000 Din. Za domača delavca - pomagača (Srv. 77 in 59) in za prehrano Derniču in njegovim delavcem 2000 Din. Torej skupaj stroški za popravo orgel = 13.000 Din." Vsaj ti trije registri so torej manjkali. Kako je bilo s piščalmi iz pročelja, ki natehtajo največ kositra in so zato nedvomno bile pretopljene v orožje - o njih in njihovi nadomestitvi danes ne vemo nič.

Večje spremembe je kor doživel še v letu 1963. Za potrebe glasbenega dela nove maše so ga primerno preuredili. Orgle pa ponovno leta 1971, ko sta Stanko in Jože Mikelj pri mehanizmu zamenjala vse abstrakte, ki povezujejo vsako posamezno tipko v igralniku s piščalmi v omari. Orgle je močno poškodoval vihar avgusta 1987. Zaradi visokih stroškov popravila strehe in zidov cerkvene stavbe, smo jih takrat le za silo usposobili za uporabo.

Resni premiki za sedanjo obnovo segajo v leto 1988: pripravljen je bil obširen opis stanja in predlog za obnovo inštrumenta, omare, ograje na koru in celotnega kora. Župnik Pavel Uršič je z velikim veseljem pozdravil in podprl pripravljeni program. Začeli smo se pogovarjati s predstavniki spomeniškega varstva, Ministrstva za kulturo in nadškofije, jeseni 1991 pa tudi s strokovnjaki za obnovo orgel. Decembra si je inštrument ogledal Boštjan Černe, orglar iz Polja pri Ljubljani, in zapisnik z opisom stanja poslal v vednost Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju. Sledili so ogledi z omenjenega Zavoda, Umetnostno-gradbenega sveta ljubljanske nadškofije, orglarja Antona Škrabla iz Rogaške Slatine, predstavnikov Orglarske delavnice škofije Maribor in restavratorjev Restavratorskega centra iz Ljubljane. Načrte za obnovo smo predstavili tudi na občini. Z zbiranje denarnih sredstev smo začeli na veliko noč leta



7



Do kamna počiščen kor





Očiščeno okrasje
orgelske omare



1997. Gotovina se je zbirala pri župniku, za negotovinsko poslovanje - plačevanje po položnicah - pa je skrbelo Društvo Jarina Bohinj, v katerega je bil takrat vključen Mladinski pevski zbor svetega Martina. Društvo je o vseh akcijah, povezanih z obnovo, obveščalo Občino Bohinj, Zvezo kulturnih organizacij v Radovljici in Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Za finančno podporo smo vsako leto zaprosili Zvezo kulturnih organizacij in Občino. Slednja se je prvič odzvala s proračunom leta 1999, in sicer z vsoto 1 milijon tolarjev. Društvo je leta 1999 pripravilo projekt obnove s časovno in finančno strukturo in z njim dvakrat kandidiralo za sredstva iz državnega proračuna, namenjena kulturni dediščini.

Projekt obnove orgel svetega Martina je v zadnji krog prišel teči kar takoj po blagoslovu novih zvonov. Že 3. oktobra 2000 se je sestal ožji strokovni odbor. Ideja o restavraciji orgel je prerasla v celovito obnovo celotnega korskega dela cerkvene ladje in povečanje inštrumenta. Intenzivne priprave so se pričele s strokovnim, organizacijskim in finančnim načrtom. Dotedanja vsota sredstev je obsegala komaj šestino potrebnega denarja, zato smo se dogovorili tudi za aktivnejše zbiranje denarja. V naslednjih treh mesecih smo si po različnih slovenskih cerkvah ogledali več restavriranih orgel. Januarja 2001 smo se odločili, da orgle obnovi Orglarstvo Močnik iz Cerkelj, restavratorska dela na omari in ograji pa Boštjan Roškar s Ptuja. Gradbena dela pri obnovi kora smo povsem zaupali domačim mojstrom. Predviden rok za blagoslovitev del je bil 6. januar 2002, natančno 172 let od postavitve orgel.

V odboru za obnovo smo se prvič zbrali na svete tri kralje 2001: Lovrenc Odar, Marko Odar, Filip Mikelj, Klemen Smukavec, Janko Dobravec, Klemen Langus, škofijski nadzornik Matjaž Ambrožič, orglar Tomaž Močnik, organist Jurij Dobravec in župnik Ivan Jagodic. Poleg skupnih sestankov so se pogosto sestajale tudi posamezne strokovne skupine v okviru odbora. Dokončna odločitev o

obliki orgel in kora je bila sprejeta 8. marca, ko smo v ožji skupini natančno obdelali (dobesedno do ure vložnega dela in cene zadnjega ventila) orglarjev predlog. V nedeljo, 18. marca 2001, so se pri deseti maši glasovi orgel poslovili od faranov s pesmijo Mati žalostna je stala, tri dni kasneje so bile že razstavljene, v soboto 24. marca pa odpeljane v delavnico v Cerklje.



9

Anton Markelj, župnik v Polju pri Ljubljani, nam je za eno leto brezplačno odstopil pozitiv. Postavili smo ga k oltarju sv. Antona in ga uporabljali v času, ko orgel na koru ni bilo.

Zbiranje sredstev

Največje denarno breme so nosili farani župnije svetega Martina. Največji delež pa so prinesli prispevki namesto cvetja ob pogrebih - in Bog daj večni mir in pokoj vsem, ki so v tem času za vedno odšli od nas. Prostovoljne prispevke so darovalci posredovali neposredno obema župnikoma, organistu ali nakazali na račun Društva Jarina. Ves čas smo vodili imenski seznam posameznih znanih darovalcev in natančno označevali skupinske ali neznane darovalce. Seznam darovalcev bo po zaključku vseh del in plačilu vseh računov vtisnjen v notranjosti orgel.

Posebno dober odziv so požela glasbena gostovanja različnih pevskih skupin vsako tretjo nedeljo v mesecu pri deseti nedeljski maši. Obnovo orgel so na ta način podprle naslednje skupine in zbori:

Slovenski oktet
Moški pevski zbor Komenda
Godalni kvartet župnije Ljubljana Bežigrad
Mešani pevski zbor Glasbena matica Ljubljana
Družinski trio Novina
Župnijski pevski zbor Besnica pri Kranju
Skupina Gloria



Nadomestne orgle





10

Ženski pevski zbor Pletna Bled
Hozana
Skupina Galji
Mešani pevski zbor Anton Foerster Ljubljana
Kvartet bratov Smrtnik
Ragle
Oktet Deseti brat
Mešani pevski zbor župnije Bohinjska Bistrica
Bohinjski kosezi

Občina je iz občinskega proračuna prispevala skupaj 3 milijone tolarjev, na Ministrstvu za kulturo pa smo uspeli na natečaju v letu 2001/2002, od koder bodo prav tako trije milijoni tolarjev nakazani v letu 2003.



Delež, ki ga radi spregledamo, je prostovoljno delo. Pospravljanje in podiranje kora, pomoč pri raznih nатовarjanjih in raztovarjanjih, čiščenje, načrtovanje, betoniranje, priprava napeljave in osvetlitve, zidarska, tesarska, mizarska dela, čiščenje cerkve za delavci, in še mnogo drugih večjih in manjših del. Koliko dela smo vložili vsi skupaj, ni mogoče oceniti. Koliko to pomeni v denarju, tudi ne. Če bi bilo tako, kot recimo v Nemčiji, kjer se vsaka usluga plača, bi nas obnova orgel stala najmanj še enkrat toliko.

Čiščenje cerkve

Posebno razveseljivo je dejstvo, da kljub velikemu denarnemu zalogaju za obnovo orgel, druga obnovitvena dela v župniji niso zastala - tako v farni cerkvi, v okolici župnišča in na podružnicah. Na vse te odlične rezultate smo farani lahko zelo ponosni, saj z njimi prispevamo svoj delež mozaiku kulture Slovencev.

Jurij Dobravec



Ureditev kora

Gradbena dela na koru so se pričela 12. maja 2001. Po odstranitvi delov, ki so bili namenjeni za obnovo v orglarski in restavratorski delavnici, smo začeli z rušitvenimi deli. Odstranili smo zgornji kor, obstoječi leseni pod in praktikable ter lesene stene v obeh sobah za korom. Lesene pode smo odstranili v celoti, skupaj s podlogo in prahom, ki se je pod njimi nabiral skozi desetletja. Obstoječo omaro orgel smo dvignili na potrebno novo višino (približno 120 cm) in podprli z začasno podporno konstrukcijo. Kasneje je bil izdelan tudi nov podstavek.

Odstranili smo obstoječe stopnice za dostop na kor in uredili dovod elektrike za kor ter varovalno omarico za celotno cerkev.

Zaradi prestavitve orgel proti zadnji steni cerkve, oziroma proti steni zvonika, kjer so bila prej vrata za dostop v zvonik, smo izdelali novo odprtino za dostop v zvonik, in sicer iz sobe za korom.

Na tlak kora in obeh sob smo nanegli izravnalni armirani betonski estrih. Zaopazili in zabetonirali smo tudi nove stopnice za dostop na kor. V obokanih odprtinah na prehodu s kora v zadnji sobi sta bili izdelani gips steni z dvokrilnimi vrati.

Podložna konstrukcija za dvignjena stojišča za pevce v treh nivojih je narejena s siporeks zidaki. Kot finalna obloga podov in podestov kora so položene smrekove plošče "natur" obdelave in samo zaščitene z zaščitnimi olji. Nastopne ploskve stopnic so obložene s hrastovimi nastopnimi ploskvami.

Zidovi stopnišča, kora in pod korom so v celoti slikopleskarsko obnovljeni.

Vsa navedena dela so opravili domači obrtniki s pomočjo faranov.

Marko Odar



11



Mizarska in
tesarska dela





Na praznik svetih treh kraljev, 6. januarja 1830, so prvič zapele nove orgle na koru župnijske cerkve Sv. Martina v Srednji vasi. To nam pove kronogram na nekdanji sprednji steni igralnika, ki je ohranjena na korni ograji. Žal nikjer ne najdemo napisa, ki bi nam razodel ime izdelovalca orgel. K sreči je orglar pustil svoj "podpis" v obliki in načinu okrasitve orgelske omare, ohranjene sprednje stene igralnika in načinu izdelave samega inštrumenta. Tak način gradnje orgel je značilen za potujočega orglarja Johanna



Skoraj povsem uničene piščali v starih orglah

Gottfrieda Kunatha. Po rodu je bil Nemec, orgle pa je največkrat izdeloval kar na mestu samem.

Na drugem mestu so že naštet različna popravila in predelave orgel, ki so z vsakim posegom bolj izgubljale svojo izvirno zvočno in tehnično podobo. Pred obnovo so imele orgle naslednjo dispozicijo:

MANUAL:

01. PRINCIPAL	8' prospekt, cink (Dernič)
02. ŠPICFLAVTA	8' od a, cin, Kunath (izvirno Vox humana)
03. BURDON	8' les, Kunath (dvojna flavta, pokrita)
04. FLAVTA	8' les, Kunath (odprta)
05. PIANO	8' les, Kunath (izvirno Salicional)
06. SALICIONAL	8' Dernič
07. GAMBA	8' Dernič
08. AEOLINA	8' Dernič
09. PHILOMELA	8' Dernič
10. OKTAVA	4' cin, Kunath (delno v prospektu- cink)
11. KORNET III	od a, cin, Kunath
12. MIKSTURA	III cin, Kunath



PEDAL

13. KONTRABAS	16' les, Kunath
14. SUBBAS	16' les, Kunath (izvirno Principalbas 8')
15. CELLO	8' Dornič
16. OKTAVBAS	4' les, Kunath



13

Orgle so bile nujno potrebne temeljitega čiščenja, obnove in zaščite pred nadaljnjim propadanjem. Odločeno je bilo, da se orgle vrne v izvirno stanje, kot jih je naredil Kunath, ter hkrati poveča na dva manuala.

Obnova orgel

Ko so bile orgle razstavljene in prepeljane v delavnico, smo vse izvirne dele temeljito očistili. Vse lesene dele in lesene piščali smo zaščitili proti lesnim zajedavcem in dodatno utrdili ter zaščitili s šelakom. Kovinske piščali smo poravnali in zalotali na mestih, kjer so bile pokvarjene zaradi nestrokovnega uglaševanja. Vse dotrajane ali manjkajoče dele smo naredili na novo iz enakega materiala in po enakih merah kot so bili izvirni deli.

Ker Kunathovega igralnika, igralne in registrske mehanike ni bilo več, manjkalo pa je tudi nekaj registrov, smo obiskali in natančno pregledali ter premerili ohranjene Kunathove orgle v Praprečah, na Veliki Slevici in v Cerknici. Tako smo lahko naredili rekonstrukcijo igralnika, mehanike in mehovja ter določili menzure manjkajočih registrov. Prav tako smo na tej podlagi naredili dispozicijo in menzure novega pozitivna na korni ograji. Da smo lahko ohranili sprednjo steno nekdanjega igralnika z grbom in kronogramom, je pozitiv razdeljen na dve omari. Izven stare omare, ob zadnji steni orgel, je na posebni sapnici dodan še en pedalni register.



Idejna skica
postavitve





Hoteli smo pridobiti čimveč prostora za pevce, zato smo orgle prestavili do zadnje stene. Da pa bi pogled iz cerkve ostal nespremenjen, smo jih morali dvigniti za en meter. V tako pridobljenem prostoru pod orglami so našli mesto trije klinasti mehovi in brezšumni električni ventilator, ki jih polni.

Obnovljene in povečane orgle imajo naslednjo dispozicijo (imena registrov so po Kunathu):

I. MANUAL (Kunath):

01. PRINCIPAL	8'	Kunath, v prospektu nov, cin
02. VOX HUMANA	8'	Kunath, od a ⁰ , cin
03. BORDON	8'	Kunath, les
04. FLAUTE MAJOR	8'	Kunath, les
05. SALICINAL	8'	Kunath, les
06. OCTAV	4'	Kunath, v prospektu nova, cin
07. COPEL	4'	nova, les
08. FUGARA	4'	nova, les
09. SUPER OCTAV	2'	nova, cin
10. QUINT	1 $\frac{1}{3}$ '	nova, cin
11. CORNETT III	2 $\frac{2}{3}$ '	Kunath, od a ⁰ , cin
12. MIXTUR III	1 $\frac{1}{3}$ '	Kunath, cin

II. MANUAL (dodan na korni ograji):

13. PORTUN	8'	lesen, odprt
14. COPEL	8'	cin
15. PRINCIPAL	4'	cin, prospekt
16. FLAUTE MINOR	4'	cin
17. QUINT	2 $\frac{2}{3}$ '	cin
18. OCTAV	2'	cin
19. TERZ	1 $\frac{3}{5}$ '	cin
20. MIXTUR II	1'	cin
TREMULANT		

PEDAL (Kunath):

21. CONTRA BAAS ^o	16'	Kunath, les
22. SUB BAAS ^o	16'	nov, les, dodan na posebni sapnici
23. PRINCIPAL BAAS ^o	8'	Kunath, les
24. QUINTEN BAAS ^o		5 $\frac{1}{3}$ ' nov, les
25. OCTAVEN BAAS ^o	4'	Kunath, les





TEHNIČNI PODATKI

Obseg klaviatur:

manuala 53 tipk C,D - f³

pedal 30 tipk C,D - f¹, tonski obseg: C,D - a

Sapnice na poteg

Mehanska igralna in registrska traktura

Mehanske zveze: II/I, I/P, II/P

Tremulant za II. manual

1338 piščali; od tega 428 lesenih in 910 kovinskih

Uglasitev: Valotti a = 440 Hz pri 15° C

Pritisk zraka: 74 mm vodnega stolpca

15

Zahvala

Orgle, ki jih danes blagoslovljamo in izročamo svojemu namenu, so z božjo pomočjo srečno dokončane.

Rad bi se zahvalil faranom - še posebej pa g. župniku Ivanu Jagodicu in organistu Juriju Dobravcu - za zaupanje, ki ste ga izkazali z naročilom obnove in povečave orgel v naši delavnici. Zahvalil bi se rad vsem domačinom, ki so s prostovoljnim delom pomagali pri podiranju in postavljanju orgel.



Posebna zahvala gre tudi Mizarstvu Boštic iz Zgornjega Brnika za izdelavo novih lesenih delov in Škofijski orglarski delavnici Maribor, kjer so izdelali nove piščali za orgle.

Želim si, da bi obnovljene in povečane orgle še dolgo pele Bogu v čast in nam v veselje.

Tomaž Močnik

Sapnica in del
piščalja v
novem pozitivu





Posegi na orgelski omari

Orgelska omara stilno sodi med zelo zapoznele izzvene rokokojsko klasicističnih teženj na našem ozemlju, saj datira v leto 1832. Plastično okrasje in pozlata ter polihromacija so najbrž delo kranjskega podobarja Franca Goetzla, ki je podpisan v notranjosti omare. Omaro pa je verjetno izdelal kakšen lokalni mizar. Figuralni okras je tradicionalen.



Okrasje orgelske omare pred začetkom del



V sredini na najvišji točki stoji kralj David s harfo, na straneh sta postavljena angela z atributi glasbe, z mandolino in pesmarico. Nižje ležeča angela imata v rokah trobente. Ornamentika je zavojčasta in popestrena z listno-cvetnimi motivi. Plastnično okrasje se po nekem ustaljenem vzorcu pojavlja na vseh danes še ohranjenih Kunathovih omarah, kar verjetno kaže na sodelovanje z zgoraj omenjenim podobarjem. Okrasje je bilo precej bogato zastavljeno, vendar je slaba zmogljivost rezbarja močno zmanjšala njegov učinek. Figure so izdelane zelo šablonsko in okorno s praznimi izrazi na obrazih. Ornamentika pa je mnogo bolj tekoča in vehementno rezbarjena. Barvna podoba je stilno precej tipična, časovno pa zapozneta. Marmoracija je zelo zadržana, prevladujejo rahli pastelni toni in zelo nežen komplementarni kontrast, ki je viden le, če se omari povsem približaš. Pozlata je kombinirana z belo; močna zelena lazura na posrebitvi pa ji daje tipičen klasicistično empirski prizvok. Figure so bile prvotno bele in poudarjene z delno pozlato.

Orgelska omara pred konserviranjem

Glavni vzrok za preflodranje je bil verjetno uničeni spodnji del omare, nekaj pa je k temu zagotovo prispeval spremenjen estetski okus. Pozlato so prelakirali s cenenim alkoholnim lakom, zeleno lazuro z zeleno oljno barvo, bele dele ornamentike pa z rjavo oziroma rdečo oljno barvo, prav tako figure, ki so jih polihromirali, le pozlačene dele so pustili nedotaknjene.

Edini ostanek korne ograje so barvno prilagodili novi, zelo skopo obdelani s pozlato, zato pa toliko bolj barvno pisani. Novejša ograja je zelo približen

posnetek stare, od katere se je ohranil le osrednji izbočen del s Kristusovim monogramom in precej kvalitetno zavojčasto ornamentiko, enako oni na orglah. Pod njo je izboklina z grbom in latinskim napisom s kronogramom. Novejša ograja je izredno filigransko rezbarjena in zaradi tega zelo krhka, saj ponekod les ne presega debeline nekaj milimetrov.



17

Konservatorsko - restavratorski poseg

Po sondaži smo sekundarne plasti mehansko odstranili z orgelske omare, pozlato pa očistili z organskimi topili in amoniačno vodo. Pod zelenimi listi smo našli ostanke zelene lazure na posrebitvi. Močno poškodovano pozlato smo prezlatili na star grund in star poliment tako, da je v celoti ohranjena prvotna reliefnost grunda, kar prispeva k prvotnejšemu videzu. Posrebitev smo rekonstruirali enako in jo lazirali z zeleno lazuro. Ton lazure je bil rekonstruiran na osnovi ostankov originala. Figure smo samo očistili z blago raztopino amoniačne vode in poretuširali, pozlato pa ohranili. Sekundarnega inkarnata in ostale polihromacije na željo faranov in župnika nismo odstranili. Manjkajoče smo dorezbarili, tu so mišljeni predvsem atributi figur, saj je ornamentika bila skoraj nepoškodovana.

Novejša korna ograja je bila precej uničena. Manjkajoče se je dorezbarilo in vse skupaj barvno prilagodilo originalnemu delu ograje oziroma orglam. Marmoracija je bila v zgornjih predelih orgel ohranjena, v spodnjem, močno poškodovanem, pa smo jo dopolnili. Novi igralnik in pozitiv smo barvno uskladili z ostalimi deli. Okovje, kolikor ga je bilo, vključno z žebli, smo konservirali in ponovno okovali.

Vse lesene dele smo zaščitili proti lesnim insektom, notranjost z Borosolom, občutljive pozlačene dele pa z Xylamonom-Holz wurmtod. Vse marmorirane površine so polakirane z damarjem.

Boštjan Roškar



Okrasje orgelske omare po obnovi





Slovar izrazov

18

Abstrakta

Tanka lesena letvica (2 x 10 mm), ki služi mehanski povezavi tipke z ventilom.

Čevelj

Stara dolžinska mera (okrog 30 cm). V orglarstvu z njo označujemo dolžino največje piščali v posameznem registru. Na primer 8' (8 čevljev) je približno 240 cm.

Damar

Naravna smola, sestavina svetlečega laka za slike.

Dispozicija

Izbor registrov v orglah, razporejenih po posameznih piščaljih.

Flodranje

Imitacija lesne teksture z barvami.

Grund

Klejno - kredna osnova za marmoracije, polihromacije, pozlate ipd. na lesu.



Igralna mehanika

Mehanska povezava med tipko in ventilom v sapnici, izvedena z abstraktami, kotniki in gredmi.

Inkarnat

Barva kože, kožna barva predvsem na figurah, lahko tudi na slikah.

Intonacija

Zvočna umestitev piščali v prostor, tako da ustrezajo po jakosti in zvočni barvi.

Mehanika v rekonstruiranem igralniku



Kancela

Prečni kanal v sapnici. Spodaj je zaprt z ventilom, zgoraj pa so izvrtine, skozi katere potuje zrak v piščali.

Klaviatura

Vrsta tipk v igralniku.

Kronogram

Skrita letnica izdelave dograditve ali kakega drugega dogodka, ki ga opisuje besedilo na napisni plošči.

Manual

Klaviatura, na katero igra organist z rokami.



Marmoracija

Imitacija marmorjev na leseni grundirani podlogi. Pona-vadi iz osnovne barvne plasti in večih lazur.

Menzura

Razmerje med premerom in dolžino piščali.

Pedal

Klaviatura, na katero igra organist z nogami.

Piščalna deska

Deska na vrhu sapnice, na kateri stojijo piščali. Med kancelami in piščalnimi deskami so pomične letve.

Polihromacija

Mnogobarvnost, nanaša se predvsem na pobarvane figure.

Pomična letev

Lesena letev z izvrtinami, s pomočjo katere odpiramo in zapiramo dotok zraka v posamezni register.

Pozitiv

Majhne orgle. Lahko tudi manjši del večjih orgel.

Prospekt

Vidna, običajno sprednja stran orgel s piščalmi (prospektne piščali).

Register

Vrsta piščali iste tonske barve, menzure in oblike.

Registrska mehanika

Mehanska povezava med registrskim potegom v igral-niku in pomično letvijo na sapnici.

Sapnica

Večji zaboj s kancelami, izvrtinami in ventili.

Tremulant

Mehanska naprava, ki povzroča nihanje zraka v sapnici in s tem nihanje zvoka.

Uglasitev

Določitev tonske višine posamezne piščali. Glede na razmerja med posameznimi toni ločimo več vrst uglasitve: enakomerno temperirano, Weckmeister, Kirnserger, Valotti itd.

Tomaž Močnik in Boštjan Roškar





20



I. MANUAL

01. PRINCIPAL	8'
02. VOX HUMANA (od a ⁰)	8'
03. BORDON	8'
04. FLAUTE MAJOR	8'
05. SALICINAL	8'
06. OCTAV	4'
07. COPEL	4'
08. FUGARA	4'
09. SUPER OCTAV	2'
10. QUINT	1 $\frac{1}{3}$ '
11. CORNETT III (od a ⁰)	2 $\frac{2}{3}$ '
12. MIXTUR III	1 $\frac{1}{3}$ '

II. MANUAL

13. PORTUN	8'
14. COPEL	8'
15. PRINCIPAL	4'
16. FLAUTE MINOR	4'
17. QUINT	2 $\frac{2}{3}$ '
18. OCTAV	2'
19. TERZ	1 $\frac{3}{5}$ '
20. MIXTUR II TREMULANT	1'

PEDAL

21. CONTRA BAASŦ	16'
22. SUB BAASŦ	16'
23. PRINCIPAL BAASŦ	8'
24. QUINTEN BAASŦ	5 $\frac{1}{3}$ '
25. OCTAVEN BAASŦ	4'



Boštjan Roškar



Tomaž Močnik

Orgle v cerkvi svetega Martina
Srednja vas v Bohinju
2002



ECCE ORGAN VM !

QVOD SEX TA IAN VARII SONARE INCIPIT.

MMII